

דו משמעות

משפט דו משמעי הוא משפט שהניסוח שלו אינו חד משמעי, כלומר משפט שניתן לפרשו בשני אופנים. המשימה בשאלות על דו משמעות היא לנסח שני משפטים חד משמעיים, כלומר ליצור שני משפטים שכל אחד מהם יציג משמעות אחת של המשפט.

איך זה יכול להיות?

דו משמעות יכולה לנבוע מסיבות רבות. מוצגות כאן המרכזיות שבהן:

א. שם פעולה בצירוף סמיכות

הסיבה: שם פעולה הוא מילה חסרת גוף וזמן, לכן כאשר היא באה בסמיכות לא תמיד ניתן לדעת מי עושה את הפעולה.

דוגמה: הדרכת המתנדבים הייתה טובה.

נשאלת השאלה: מי הדריך?

(מישהו הדריך את המדריכים או המדריכים עצמם הדריכו מישהו אחר?)

הפתרון:

כדי ליצור שני משפטים חד משמעיים ניתן להיעזר במושגים "פעיל" ו"סביל" - יש ליצור פועל משם הפעולה ולשבצו במשפט באופן הגיוני.

במשפט אחד יש להפוך את שם הפעולה לפועל פעיל: המתנדבים הדריכו בצורה טובה.

(ניתן להיעזר בשאלה: אם הייתה הדרכה, אז מה המתנדבים עשו? - הדריכו).

במשפט השני יש להפוך את שם הפעולה לפועל סביל: המתנדבים הודרכו בצורה טובה.

(ניתן להיעזר בשאלה: אם הדריכו את המתנדבים, אז מה המתנדבים? - הודרכו).

דוגמה נוספת: בחירת מנחי התוכנית הפתיעה את הצופים.

נשאלת השאלה: מי בחר? (מישהו בחר את המנחים או המנחים עצמם בחרו מישהו אחר?)

הפתרון:

במשפט הראשון יש להפוך את שם הפעולה לפועל פעיל: המנחים בחרו דבר מה, ובחירה זו

הפתיעה את הצופים.

במשפט השני יש להפוך את שם הפעולה לפועל סביל: המנחים נבחרו באופן שהפתיע את הצופים.

ב. שם פועל

הסיבה: גם שם הפועל הוא חסר גוף וחסר זמן, לכן לעתים לא ברור מי עושה את הפעולה.

דוגמה: המתנדבים ביקשו מהאחראי עליהם להדריך את הקבוצה.

נשאלת השאלה: מי ידריך? (המדריכים עצמם או האחראי עליהם?)

הפתרון:

כדי ליצור שני משפטים חד משמעיים יש להפוך את שם הפועל במשפט לפועל ולציין מי עושה הפעולה.

1. המתנדבים ביקשו מהאחראי עליהם שהוא ידריך את הקבוצה.

2. המתנדבים ביקשו מהאחראי עליהם שהם ידריכו את הקבוצה.

דוגמה נוספת: ביקשתי מהוריי להירשם לחדר כושר.

נשאלת השאלה: מי ידריך? (אני או הוריי?)

הפתרון:

1. ביקשתי מהוריי שאני ארשם לחדר כושר.

2. ביקשתי מהוריי שהם ירשמו לחדר כושר.

ג. הבחנה בין מושא לתיאור מקום

הסיבה: מילת היחס "על" יכולה לפתוח גם מושא וגם תיאור מקום.

דוגמה: דוגמה: בני הזוג התאהבו במועדון הספורט.

נשאלת השאלה: האם בני הזוג אהבו את מועדון הספורט (מושא) או התאהבו זה בזה כשהיו

במועדון הספורט (תיאור מקום)?

הפתרון:

כדי ליצור שני משפטים חד משמעיים יש לשנות את מילת היחס במשפט אחד (בד"כ למילת היחס

"אודות" או "את" לציון מושא) ולהוסיף כש+פועל או ו' החיבור במשפט השני (לציון תיאור).

משפט 1: בני הזוג אוהבים את מועדון הספורט.

משפט 2: בני הזוג התאהבו כשהיו במועדון הספורט. (או: בני הזוג היו בקאנטרי והתאהבו זה בזה).

דוגמה נוספת: התיירים קראו על חופי הכינרת.

נשאלת השאלה: האם התיירים קראו כשהיו בחופי הכינרת (תיאור מקום) או שחופי הכינרת היו הנושא עליו הם קראו (מושא)?

הפתרון:

1. התיירים קראו אודות חופי הכינרת.

2. התיירים בילו בחופי הכינרת וקראו. (או: התיירים קראו כשהם היו בחופי הכינרת).

ד. הבחנה בין תיאור מקום ללואי

הסיבה: החלק היוצר דו משמעות יכול לתאר גם שם עצם וגם את הפועל במשפט.

דוגמה: הנערים שמעו את הסיפור על גג המועדון.

נשאלת השאלה: האם המילים "על גג המועדון" מתארות את המקום בו שמעו את הסיפור (תיאור מקום) או את נושא הסיפור (לואי)?

הפתרון:

כדי ליצור שני משפטים חד משמעיים יש לשנות את סדר המילים במשפט כך שהמילים "על גג המועדון" יוצמדו פעם אחת לשם העצם "סיפור" (לעיתים יש להוסיף מילת יחס או את כינוי השייכות "של" כדי להימנע מדו משמעות), ופעם אחת לפועל "שמעו".

1. הנערים שמעו על גג המועדון את הסיפור. (על גג המועדון = תיאור מקום)

2. הנערים שמעו את הסיפור של גג המועדון. (על גג המועדון = לואי)

דוגמה נוספת: התיירים הקשיבו להרצאה על הר הכרמל.

נשאלת השאלה: האם המילים "על הר הכרמל" מתארות את המקום בו הקשיבו להרצאה (תיאור מקום) או את נושא ההרצאה (לואי)?

הפתרון:

1. התיירים הקשיבו על הר הכרמל להרצאה. (על הר מירון = תיאור מקום)

2. התיירים הקשיבו להרצאה בנושא הר הכרמל. (בנושא הר מירון = לואי)

ה. לזואי המופיע אחרי צירוף סמיכות

צירוף סמיכות: צירוף של שני שמות, שניתן לפרקו על ידי הוספת כינוי השייכות "של" ביניהם. השם הראשון נקרא "נסמך", והשם השני – "סומך". (ניתן לזכור בקיצור נ"ס). נסמך סומך

דוגמה: שירי הלהקה ← השירים של הלהקה

הסיבה: לא ברור האם הלזואי מתאר את הנסמך או את הסומך.

דוגמה: מחירי הספרים החדשים פורסמו במדורי הכלכלה.

נשאלת השאלה: מי חדשים – המחירים או הספרים?

הפתרון:

לרוב אפשר "לפרק" את הסמיכות על ידי הוספת "של" במקום המתאים.

משפט 1: המחירים החדשים של הספרים פורסמו במדורי הכלכלה.

משפט 2: המחירים של הספרים החדשים פורסמו במדורי הכלכלה.

דוגמה נוספת: בובת הילדה היפה אבדה.

נשאלת השאלה: מי יפה (הבובה או הילדה?)

הפתרון:

1. הבובה של הילדה היפה אבדה.

2. הבובה היפה של הילדה אבדה.

ו. פסוקית לזואי המופיעה אחרי צירוף סמיכות

הסיבה: כאשר לפני הפסוקית מופיעים שמות בעלי מין זהה, לא ברור למי מהם מתייחסת הפסוקית.

דוגמה: חברה של אחותי שחזרה מהודו, סיפרה לי על המצב הכלכלי בהודו.

נשאלת השאלה: מי חזרה מהודו – החברה או אחותי?

הפתרון:

יש ליצור משפט מחובר שבאיבר הראשון שלו נפרק את הפסוקית, ונצמידה לשם העצם שאותו רוצים לתאר.

1. חברה של אחותי חזרה מהודו וסיפרה לי על המצב הכלכלי בהודו.
2. אחותי חזרה מהודו, וחברה שלה סיפרה לי על המצב הכלכלי בהודו.

דוגמה נוספת: המאמן של הספורטאי שהחליט לוותר על הגביע, ישתתף באולימפיאדת בייג'ין.

נשאלת השאלה: מי החליט לוותר על הגביע – המאמן או הספורטאי?

הפתרון:

- 1: המאמן של הספורטאי החליט לוותר על הגביע, והוא ישתתף באולימפיאדה.
- 2: הספורטאי החליט לוותר על הגביע, ומאמנו ישתתף באולימפיאדת בייג'ין.